

Orhon ýazgylary: Besleýji güýç

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Orhon ýazgylary: Besleýji güýç ORHUN YAZITLARI: BESLEYİCİ GÜÇ

Orhon Yazıtları beni daima çok heyecanlandırmıştır. Henüz lise yıllarında okuduğumuz birkaç satırı içimde bir şeyleri kıpırdatmıştı. Üniversitede merhum hocamız Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat ilk dersinde teksir ettirdiği Orhon Yazıtları metnini dağıtmış ve bize ilk kelimedden başlayarak Türkçenin zaman ve mekân içindeki gelişme serüvenini mukayeseli olarak anlatmaya başlamıştı. Çok ilginç, fakat üniversiteye yeni ayak basan öğrencinin hemen kavrayabildiği bir ders olmamakla birlikte, sanıyorum köklerimizle bizi birleştiren bir işlevi olmuştu. Her kelimenin bir serüveni vardı. Onların teker teker incelenmesi dilin kanunları olduğunu ortaya koyuyordu. Reşid Rahmeti Arat çok değerli bir araştırmacı olarak Türk dilinin ilk yazılı metninden hareket ediyordu.

Orhon Yazıtları'nın metni uzun yıllar filologların alanında kaldı. Bunun sebebi henüz tam okunup, anlamlandırılmamış kelimelerin mevcudiyetiydi. Bütün filologların bu ilk belge üzerinde çalışıp, yeni bir şeyler bulmaya çalışmalarından daha tabii hiçbir şey olamaz. Fakat daima kafamda bir soru vardı: Bilge Kağan (683-734) bu yazıtları, asırlar sonra filologlara malzeme olsun diye mi dikti?

Elbette hayır. Bu soruyu böyle cevaplandırdıktan sonra, metnin çözülmesi için gerekli olan safhanın atlatıldığını söyleyebiliriz. Bugün bu metin sadece bir dil malzemesi olarak görülemez.

Orhon Yazıtları'nı bulan biz değildik. Metni çözmek de bize nasip olmamıştı. Vilhelm Ludwig Peter Thomsen'in (1842-1927) bu metinleri çözmesine ne kadar minnettar olsak azdır. Metin bazı eksikliklerle birlikte ortaya konduktan sonra bir sanatkâr çıkıp da bu destanî metni ne yazık ki rahatça

okunacak şekilde okuyucuya sunamadı.

Burada Turan Oflazoğlu'nun kısa denemelerini unutmuş değilim. Oflazoğlu "Kendine Dön" başlıklı 2000 yılında Uluslararası Türk Dili Kurultayında sunduğu bildirisinde Kızılderili, eski Yunan ve Bilge Kağan'ın insanı/milleti kendini bilmeye çağıran seslerini anar. "Türklük bilinciyle donanmış ilk devlet adamımız Bilge Kağan'ın sesini", kendi üslubuyla bugünün okuyucusuna aktarır.

"Ey Türk ulusu, titre, kendine dön!

Niçin yanılıyorsun?

Özgürken, egemenken, mutluyken, güçlüyken

Niçin ihanet ettin kendine, ülkeneye, törene?

Niçin düşmanla bir oldun, kim yanılttı seni?

O tuzakları sana kimler kazdı?

O can alıcı silâhlar nereden geldi,

Kim soktu yurduna?

Ey Türk ulusu, kendinden,

Öz benliğinden uzaklaştığın için,

Düşmana dönük yaşadığın için

Oldu bütün bunlar;

Ülkeni, töreni artık korumadığın için,

Düşmanı dost bellediğin için."

İkinci parça Bilge Kağan'ın iş başına geçtiği güç şartlardan söz eder:

"Ben, Türk ulusunun güçlü,

Görkemli bir dönemde tahta oturmadım;

İçerde, dışarda ezilmiş, güçsüz kalmış,

Başsız, yoksul, yıkılmış

Bir ulusa kağan oldum ben.

Ülkemi, ulusumu Çin boyunduruğundan kurtarmak

Amacımdı benim, kutsal görevimdi.

Güçlü bir ordu düzenledim. Savaşların hepsinde

Bizim oldu zafer. Düşmanlarımızı yendik,

Ulusumuzun öcü alındı. Gök Tanrı'nın isteği

Yerini buldu, benim dileğim gerçek oldu.

*Göçmek üzere olan ulusumu dirilttim, ayağa kaldırdım.
Yoksul ulusumu varlıklı, mutlu kıldım.
Esenlik getirdim. Az ulusumu çoğalttım,
Başka ülkelerin hükümdarlarından
Daha çok çalıştım ben. Bizi yok etmek için
Fırsat kollayan düşmanlarımıza baş eğdirip
Kendi egemenliğimize kattım.
Düşmansız kaldık.”[/]*

Oflazoğlu son cümleden hareket ederek, düşmanın asıl kendi içinde olduğunu hatırlatır. Nitekim Göktürk devleti yıkılmış, Çinlilere özenerek yok olup gitmişlerdir. Fakat “kağanın kutlu sesi bin iki yüz yıllık bir çığlık halinde yankılanıp” durmaktadır: “Kendine dön! Kendine dön!”. Oflazoğlu bugün de benzer tehlikelerle karşı karşıya bulunulduğuna “küreselleşme”yi vurgulayarak dikkati çeker. Tehlikede olan Türkçe onun büyük kaygısıdır ve okuyucusunu Bilge Kağan’ın “Asya’nın derinliklerinden kopup gelen o kutlu, uyaran sese kulak” vermeye çağırır:

[i]»Ey Türk ulusu, titre, kendine dön” (Oflazoğlu, 2001, s. 244-246).

Fakat bunlar metnin tamamı değil. İşte bu yüzden ki çetrefil metin geniş kitlelere ulaşamadı ve onlar tarafından tadılamadı. Bundan dolayı da o metinlere sanatçı duyarlılığıyla yaklaşanlar az oldu. Burada Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun Gönül Hanım romanını hatırlamak gerek. Eserin tefrikadan kurtulup basılması bile ancak 1971’de merhum Fethi Tevetoğlu sayesinde mümkün oldu. Bir diğer eser de Oflazoğlu’nun o çok etkili “Anıtkabir” adlı eseridir ki kriz zamanlarının ünlü hükümdarları Bilge Kağan’dan başlayarak Atatürk’e onunla beraber olduklarını söylerler.

Bu yazıtların besleyici güç olması için her alandaki kişilerin kullanabileceği metin hâline gelmesi, içeriğinin, bugün halk deyişlerinde yaşayan ifade kalıpları (deyimler) ile karşılaştırılması lâzım.

Metnin edebî niteliğinin ve öneminin belirtilmesi gerekiyor.

Böylece onu gramer özelliklerinin ötesinde görüp yorumlamak mümkün olur. Türk Edebiyatı Tarihi'nde Alexi Bombacı bu metinde “destanî güzellik” bulmuştur. Merhum Mehmet Kaplan'ın edebiyat ile hayat arasında ilişki kurduğu temel eserlerin başında Orhun Yazıtları gelir. Tıp Tahlilleri adlı kitabında bu eseri uzun uzun tahlil etmiş ve onda Türk milletinin temel özelliklerini bulmuştur.

Hâlbuki bu metinde neler yoktur. Zor tabiat şartları ve ferdi kahramanlıkları da unutmamıştır Bilge Kağan, kısaca onları da hatırlar: “Yigen Silig beyin giyimli doru atına binip hücum etti. O at orda öldü. Zırhından kaftanından yüzden fazla ok ile vurdular, yüzüne başına bir tane değdirmeydi.” (Ergin, 1979, s. 11) “Mızrak batımı karı söküp, Kögmen ormanını aşarak yürüyüp” (Ergin, 1979, s. 22). Bu kısımlar, Atatürk'ün Nutuk'ta ve Anafartalar zaferini anlattığı sahneleri andırmaktadır. Bilge Kağan (Ergin, 1979, s. 11) kendisi için savaşan kardeşi ve komutanlardan Kül Tigin'in (685-731) kahramanlıklarını belirtir.

Türk tarihinin birleştirici ve milletini yok olmaktan kurtaran bu ilk tarihî hükümdarı “Ey Türk budunu” diye hitap ediyordu. Milletine hafızasının ne kadar zayıf olduğunu hatırlatıyor ve işte bunları taşlara kazıttım, bir daha aynı yanlışlara düşme diye hem milletini uyarıyor hem de siyasî bir vasiyet bırakıyordu.

Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat sadece filolog değildi. Bu metinlerin asırlar içindeki anlamı üzerinde de bizleri uyarmıştı. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin girişinde iki nutkun yan yana yer almasını temenni ediyordu. Bilge Kağan yazıtı ile Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi. Bu derslerinde dile getirdiği bir temenni idi. Ne yazık ki gerçekleşmedi. Fakat bu tür fikirler tohum gibi. İstanbul Üniversitesine olmasa da Selçuk Üniversitesi Yerleşkesinin bahçesine kondu.

Hâlbuki bu metin Türk milletinin ezelî hasletlerini ortaya koyan emsalsiz bir metindir.

1. “Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle” Kültigin yazıtının güney cephesindeki metnin başlangıcı amirin buyruğudur. “Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur” cümlesi bir anavatan ve başkent ihtiyacını göstermez mi? Oğuz Kağan’ın “Güneş bayrak, gök çadırcından bu satırlara kadar asırlar geçmiştir. Yine de Türklerin anavatan kavramını anlayabilmeleri için pek çok asırların geçmesini bekleyecektir. Vatan aşkını gönüllerde uyandırmakla kalmayan, onu yaygınlaştıran Namık Kemal için bile anavatan kavramı uzak ve sınırları belirsiz bir imparatorluk coğrafyasıdır. Bunun için nice acı olayların yaşanması sonunda ulaşılan Misak-ı millîyi beklemek gerekmiştir (1919).

2. Bu metin Türk tarihinin bir dönemini, yeniden tarih sahnesine çıktığı dönemini anlatmaktadır ve tarihçiler tarafından kullanılmıştır. Bilge Kağan, güçlü bir hükümdar olarak, devletini teşkil eden beylere hitap etmektedir.

3. Bu metin Türk insanının hafızasının ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir. “Ey Türk sen tok iken açlık nedir bilmezsin” cümlesi çok önemlidir. Karnı doyunca aç günlerini unutuveren Türkün hem çok olumlu hem de olumsuz yönünü açıklar bu cümle. Olumsuzdur, çünkü millî hafızası yoktur. Olumludur, millî hafızayı kötü hatıralar ve onlardan kaynaklanan kinlerle doldurmamıştır. Burada hemen bir şeyi eklemek lâzım. Millî hafıza mutlaka kinlerle mi dolu olmalıdır? Bir denge kurulamaz mı? Tarihi bilmek, bugüne ve yarına yol göstermek demektir. Elbette tarihin tutsağı olmadan, tarihin içinden geçerek bugünü yaşamak hedef olmalıdır. Türkler tarihin içinden geçmektense, eskiyi unutup her şeye hep yeniden başlamak istemişler, geliştirip devam ettirmek yerine reddedip, yeniden başlamak Türk tarihinin bence en önemli özelliğidir. Bunun Türklere büyük bir dinamizm verdiği inkâr edilemez. Onları tarihin genellikle kinlerle örülmüş bağlarından da uzak tutar. Fakat bu zihniyet tecrübe birikimine de fırsat tanımaz.

Bilge Kağan’dan asırlar sonra Atatürk de Türkün ölüm kalım mücadelesini bizzat anlatmak ihtiyacını hissettikten sonra,

unutulmaması dileğiyle bunu Türk Gençliğine emanet etmiştir. Henüz üzerinden 90 yıl geçmiş olan 1919-1923 mücadelesini bugün kimler, ne kadar hatırlamaktadır?

Günlük haberleri dinlerken bile tarihi bilenlerin zihninde birçok sorular oluşmaz mı?

1. Türk için farklı ırk ve dinlerle bir arada yaşamak tarih boyunca denenmiş bir tecrübedir. Bundan dolayı da bütün kışkırtmalara rağmen alelade vatandaşta komşularına karşı düşmanlık bulunmaz. Herkesin dini kendine aittir. Ölenlerin ardından “Dinince dinlensin” sözü acaba başka hangi dilde vardır? Keza “kendini benim yerime koy” deyiimi için de aynı soru sorulabilir. Başkasının yerine kendini koyabilme, bugünün nice yabancı terimiyle anlatılmak istenilen durumdur ve bu da bizde çok eskilerden beri vardır. Soyut düşüncenin ve kavramlaştırmamanın Türklerde eksik olduğu malum, fakat bunların yaşandığı ve tadıldığı somut ifadelerde rahatça görülmektedir. Onun için de Hiedeger’in “Dil düşüncenin evidir” cümlesini hatırlamak yeter. Benzer bir ifade Yunus Emre’de de geçer: “Dil hikmetin yoludur.”

2. Sevr anlaşması, Osmanlı Devleti’ni oluşturanların Avrupa, Rusya ve Amerika tarafından kışkırtılarak Osmanlı Devleti’ni bölmeye kalkışmalarıdır. Bu anlaşmayı kabul etmeyen Türkler, yeni devletlerini kurmuşlardır. Bu devlette artık Türk milleti hüküm sürecektir. Türk milletinin içinde başka ırk ve dinlerden insanlar elbette vardır. Fakat milleti oluşturan bütün unsurlar Türk milleti adı altında toplanmıştır. Gökalp bu noktada Türkçülüğün Esasları ’nda çok açık olarak durumu yorumlamıştır.

3. Ülkeyi Sevr anlaşmasına getiren unsurlar arasında kiliselerin, misyonerlerin rolü çoktur. Atina metropoliti Meletios Metaksakis (1871-1935). 8 Aralık 1921’de Fener Patrikhanesi patriği olarak ilân edilir. Yunan işgal kuvvetlerini destekleyen Meletios, 10 Temmuz 1923’te Yunanistan’a kaçar. Fener Ortodoks Kilisesi patriği gibi,

Ermeni patriği Zaven Efendi (Egyazaryan, 1868-1927) de Millî Mücadele sırasında Rumlarla işbirliği yapmıştır. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar gitmiş olan misyonerler -ki Amerikalılar çoğunluktadır- de kardeş kardeş yaşayan insanların arasını açmışlardır. Günümüzde anlatılan nice komşuluk ve kardeşlik hikâyeleri, tıpkı kiliselerde çığrından çıkarılan komitecilerin yaptıkları katliamlar kadar gerçektir.

Aradan yıllar geçtikten sonra bugün ortaya atılan, savunulan nice görüş, tarih bilmezlikten, tarihi unutmaktan kaynaklanır. Bilge Kağan çok haklıdır: "Ey Türk sen tok iken açlığı bilmezsin."

Bu çok uzak bir iklimde kalmış olan yazıtlar, Türk milletinin psikolojisiyle ilgili nice ifşaatta bulunmaktadır. Sadece onları okumak ve üzerinde düşünmek, uygun soruları sormak zahmetinde bulunmak gerekmektedir.

Hükümdar Bilge Kağan'dır ama kardeşi Kültigin'le birlikte idareyi yürütür. Kendilerinden daha yaşlı ve tecrübeli Tonyukuk (ö.725) yanlarındadır. O düşmanları olan Çinlileri iyi tanır, yıllarca orada onların esiri olarak kalmıştır. Tonyukuk o ıstıraplı yıllarında geniş bir tecrübe kazanmış, ufku genişlemiştir. O Çinlilerin nasıl düşündüklerini bilir. Tonyukuk her taraftan gelen istihbarat haberlerini takip eder. Halk kendi havasında iken o düşmanın baskınını düşünür, onlara nasıl karşı koyacağını planlar. Karlı dağdan atlarıyla birlikte yuvarlanarak inen yiğitler, baskına gelen düşmanı basarlar. Okuyanların bir destan anlatımı ve güzelliği bulduğu bu satırlar devlet adamı sorumluluğunu da hatırlatır.

Tonyukuk idarecinin sadece tek başına olmadığını gösterir. Bilge Kağan kendinden öncesini inkâr etmez. Bir yeniden doğuş söz konusu olduğu için fazla geriye gitmezse de, babasıyla annesini anar. Göktanrı, İlteriş Kağan (Kağanlığı 681-693 arası) ile İlbilge Hatun'u gök katından Türk milleti yok olmasın diye göndermiştir. Son derece gerçekçi bu dünyaya ait işlere, bu cümle her dakika tekrarlanmayan metafizik bir boyut da katar.

Bu metinde de düşünenlerin sayısı azdır. Halk günlük ihtiyaçlarını gördükten sonra ötesini düşünmez ve sonuçta düşmanlarının esiri olur, ölür veya ıstırap çeker. Bilge Kağan ısrarla bunu tekrarlar. Maziyi bilmek, insanı bugüne karşı hazırlıklı kılar. Ben bunu moda bir ifade olan “tarihle yüzleşmek” yerine, “tarihin içinden geçmek” diye nitelemeyi tercih ediyorum. Çünkü “yüzleşmek” kelimesinde, hem bir suçluluk hem de ondan kaçmak anlamı bulunur. Hâlbuki önemli olan tarihin her hangi bir anına takılıp kalmadan, onu bilmek gerekir.

Sanıyorum bugün en büyük ihtiyaçlarımızdan birisi bu metnin güzel bir ifadeyle bugünkü Türkçeye nakledilmesidir. Öyle ki değişik alanlarda çalışan Türk aydınları, Türk tarihinin içinden geçmek ihtiyacını hissettiklerinde bu metin bir hareket noktası teşkil edecektir. Tarihin tek bir noktasına takılıp kalmadan içinden geçmesini bilenler, tarihi tecrübelerin bugünkü meseleleri halletmekte oynadığı önemli rolü anlarlar. Tarihte her olay belirli tarihte, belirli bir yerde, belirli kişi ve kişilerce tek bir defa vuku bulmuştur. Bu unsurlardan biri noksansa, o tarih değil efsanedir. Halk efsaneyi sever. Tarih efsanede kısmen yaşar, ama efsane tarihimsi olsa da tarih değildir, sadece bizi tarihe götürür. Efsaneye dayanarak tarihi yeniden yazmaya kalkışmak hakikatin saptırılması demektir.

Göktürk yazıtlarına bu gözle bakıldığında o günden bugüne ulaşan

a. Evrensel gerçekler, b. Atasözleri ve deyimler c. Davranışlar bulunduğu görülür.

a. Evrensel gerçekler: Dünya siyaseti disiplin, nüfus ve zenginlik üzerine kuruludur. Kültigin yazıtının cephesinde “Amcam kağan oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, besledi. Fakiri zengin kıldı, azı çok kıldı.” denir. Bu sade ifade günümüzde her an görülen dünya hâkimiyetinin özetidir.

Bir milleti asıl zayıf düşüren kendi içindeki ihtiraslar,

çatışmalarıdır. Bunların dış güçler tarafından tahriki de kolaydır. Bu tür isyanlar sadece boşuna ölümlere yol açmıştır: “Kanın su gibi koştı, kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evladın kul oldu, hanımlık kız evladın cariye oldu.” (Ergin, 1979, s. 9).

Bilge Kağan bu tecrübelerden sonra kendisinin tahta geçtiğini söyler. O, “varlıklı, zengin” bir milletin başına geçmemiştir. “Küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın, amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye, Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmam. Küçük kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile, öle yite kazandım. Öyle kazanıp bütün milleti ateş, su kılmadım.” Bilge Kağan dağılmış milletini toplamış, onu beslemiş, canlandırmıştır. “Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. İşi gücü veriyor.” Bu satırlar Millî Mücadele’nin kazanılmasından sonra Atatürk’ün çevre ülkelerle dostluk anlaşmalarına girişmesini ve bağlamından koparılarak söylenegelen “Yurta sulh cihanda sulh” ilkesini hatırlatmaktadır.

Hükümdar veya idareci kendi mensup olduğu aile ve bölgeye de tarafsız olmak zorundadır. Bu zor tecrübeden Bilge Kağan da geçmiştir: “Dokuz Oğuz milleti kendi milletim idi. Gök yer bulandığı için düşman oldu. Bir yılda beş defa savaştık.”

Güçlülerin bir yanda olması devleti güçlendirir. Ayrı ayrı cephelere ayrılırlarsa fitne çıkar. Bilge Kağan, kardeşi Kül Tigin’in nasıl bir kahraman olduğunu sık sık anar. Onlar güçlerini birleştirmişler ve ortak düşmana karşı hareket etmişlerdir. Kül Tigin kırk yedi yaşında ölmüştür. Bu yazıları da yeğeni Yollug Tigin yazmıştır. İsimlerin anılması, birbirine karşı saygıyı ve bir iş bölümünü de göstermektedir. Kişilerin birbirine düşürülmesi konusu asıl Bilge Kağan yazıtında işlenmiştir. Yazıtlarda benzer olaylar anlatılsa da bazı noktalar da ekler vardır.

Devlete ihanet affedilemez. Bu nokta sık sık belirtilir. Her isyan şiddetle bastırılmıştır.

Atatürk'ün Osmanlıyı eleştirisinin bir benzerini de Bilge Kağan yazıtında bulmak mümkün: "Silahlı nereden gelip dağıtarak gönderdi. Mızraklı nereden gelerek sürüp gönderdi. Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin. Doğuya giden gittin! Batıya giden gittin. Gittiğin yerde hayrın şu olmalı: Kanın nehir gibi koştı. Kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evlâdını kul kıldın. Hanımlık kız evlâdını cariyeye kıldın. O bilmemenden dolayı, kötülüğün yüzünden amcam kağan uçup gitti."

Bu metin belli ki bir kriz döneminden sonraya aittir. Sekizinci yüzyıl başında yazılmış, 10.yy Türk metinlerinden Kutadgu Bilig ve Divan u Lugati't-Türk de onun mirasından yararlanmıştır. Yeni bir medeniyetin kapısında Yusuf Has Hacib de Kaşgârlı Mahmut da atalarının sesini yeni medeniyete duyurmak ihtiyacını ve sorumluluğunu hissetmişlerdir. Bu eserlerin nüshalarının azlığında, şüphesiz, tarihi silmek isteyen kaba ve kırıcı gücün, nehirleri günlerce mor akıtan imha siyasetinin etkisi de vardır. Bu eserlerin ne kadar geç bulunduklarını hatırlarsak, onların etkilerinin ancak sözlü kültürde, dilde devam ettiklerinden o kadar emin olabiliriz. Sözlü metinler, nesilden nesile, toplumdan topluma aktarılırken elbette çok değişmişlerdir. Yine de onaltıncı yüzyılda ancak derlenebilen Dede Korkut'un yazıya geçmesi, 'Köroğlu'nun on yedinci yüzyıl derlemesi halk hafızası olan halk hikâyeciliği, farklı kültür dairelerine girildiği zaman bile, geleneğin konuşulan dildeki devam gücünü gösterir. Ziya Gökalp'ın "Altın Destan"ında "Arayım sorayım" diye her dörtlüğün sonunda tekrarladığı halkın geçmişin şanını hatırlayışı ve ona tekrar kavuşmak isteğinin kaynağı da bu yazıttadır. "Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş." İşte halk bu durumda iken, Bilge Kağan geçmişi anlatır, Tanrı'nın kendilerini nasıl koruduğunu, babası İltiriş Kağan ile annesi İlbilge Hatunu, adamlarıyla birlikte gönderdiğini ve halkını esaretten kurtardığını anlatır.

Bizim için hayatî olan bu yazıtları biz bulmadık, bunları biz

çözmedik. Ve ne yazık ki, bunları günümüz Türkçesine sağlam, güzel ve etkili bir metin olarak hâlâ aktarmadık. İnanılmaz bir uykuda gibiyiz. Metinle ilgili dil çalışmaları yapanlar mevcut. Dilci meslektaşlarımıza elbette minnettarız. Burada bir metin incelemesi olarak Mehmet Kaplan'ın Tip Tahlilleri adlı çalışmasını da, eski Türk yaşayış, inanç ve değerlerini ortaya koyan tahlillerini saygıyla anıyor ve bu tür incelemelerin artmasını diliyorum. Şimdi sıra onu günümüz Türkçesinde de unutulmaz etkili bir metin hâlinde söyleyecek sanatçılarda. Dilerim bir gün içlerinde bu heyecanı duyarlar, "titrerler" kendilerini ve farkedeler ve atalarının macerasını bugünkü dille söylerler. Büyük temel eserler, yeraltındaki sular gibi, varlıklarını göstermeseler de besleyici güçlerini milletlerinin en uzaktaki unsurlarında devam ettirirler. Zaman değişir, mekân farklılaşır, insanlar binbir yabancı etkiyle geçmişlerini unutur veya inkâr ederler ama Orhun Yazıtları gibi büyük eserler, besleyici güçlerini, en umulmadık anda büyük yaşama hamlelerine döndürecek sırlarıyla içimizde yaşamaya devam ederler.

İnci ENGİNÜN.

Kaynak: Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, 2010

■ Kaynakça

- ♦ Ergin, M. (1979). Orhun Abideleri, İstanbul: 1000 Temel Eser.
- ♦ Müftüoğlu, A. H. (1971). Gönül Hanım, hzl. Fethi Tevetoğlu, İstanbul: 1000 Temel Eser. (İlk neşri: Tasvir-i Efkâr, nu. 2974-13 Nisan 1336/1920 v.d.
- ♦ Kaplan, M. (2004). "Göktürk Yazıtları", Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmaları 3 Tip Tahlilleri, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 33-41.
- ♦ Oflazoğlu, A. T. (1987). "Anıtkabir" Atatürk, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

- ♦ Oflazoğlu, A.T. (2001). “Kendine Dön” Mutlak Avcıları, TDK Yayınları, s. 240-246.
 - ♦ Orkun, H. N. (1987), Eski Türk Yazıtları, Ankara: TDK Yayınları.
 - ♦ Tekin, T. (1988). Orhon Yazıtları, Ankara: TDK Yayınları.
- Taryhy makalalar